

BEATA DUDA*, EWA FICEK**

UNIwersytet Śląski w Katowicach

Szczepionka, śmiercionka, trupionka.

Modelowanie znaczeń słowa w dyskursie antyszczepionkowym związanym z pandemią SARS-CoV-2

Słowa kluczowe: COVID-19, szczepienia, analiza dyskursu, semantyzacja ideologiczna.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.01016>

1. Wprowadzenie

Zgodnie z badaniami naukowymi z zakresu wakcynologii (por. Gołąb i in. 2010) jednym z najskuteczniejszych sposobów radzenia sobie z chorobami wirusowymi jest immunizacja, dlatego od początku trwania pandemii COVID-19 toczyły się prace nad wynalezieniem szczepionki przeciwko nowemu patogenowi. Kiedy to się w końcu udało, w przestrzeni komunikacyjnej, poza głosami zachęcającymi do szczepień, pojawiły się także komunikaty przedstawicieli ruchów antyszczepionkowych. Podmioty, które przynależą do tej drugiej wspólnoty dyskursywnej, już wcześniej zajmowały wyraźne stanowisko w sprawie powszechnych szczepień na znane od wielu lat choroby (por.: Marchewka i in. 2015; Hoffmann 2016; Klimiuk i in. 2021). Obecnie w wypowiedziach przedstawicieli wzmiankowanego ruchu dostrzec można różnorodne strategie komunikacyjne, w jakich ujawniane są próby zapanowania nad narracją na temat szczepionek przeciwko COVID-19. W niniejszym artykule interesować nas będą te formy sterowania obrazem pandemicznej rzeczywistości, które manifestowane są w określonych sposobach użycia języka (Fairclough, Wodak 2006: 1047). W związku z tym zamierzamy się przyjrzeć aktualnym przejawom dyskursu antyszczepionkowego, szczególnie jego poziomowi leksykalnemu. Sądzimy, że wyniki naszych badań mogą okazać się pomocne w określeniu postaw i motywacji aktorów społecznych uczestniczących w analizowanym dyskursie. Tym samym dostrzegamy możliwość praktycznego zastosowania owych dociekań w planowaniu komunikacji ze sceptykami szczepień ochronnych¹.

* beata.duda@us.edu.pl; ORCID: 0000-0002-1995-6489

** ewa.ficek@us.edu.pl; ORCID: 0000-0002-0976-1944

1 Badania nad uwarunkowaniami zachowań antyszczepionkowych są prowadzone m.in. przez reprezentantów nauk społecznych (por. Brewer i in. 2017) i medycznych (por.: Milkman i in. 2011; Duda i in. 2019). Aby planować właściwą komunikację z przedstawicielami ruchu antyszczepionkowego, warto również włączyć do rozważań perspektywę językoznawczą.

2. Przedmiot rozważań i założenia teoretyczno-metodologiczne

Przedmiotem naszej refleksji stanie się modelowanie znaczeń leksemu *szczepionka*, pojawiającego się w wypowiedziach przedstawicieli dyskursu antyszczepionkowego związanego z pandemią SARS-CoV-2 i postrzeganego w kategoriach słowa klucza tego dyskursu². Zauważmy, że *szczepionka* jako pojęcie flagowe (za: Steciąg 2012: 136) – a przy tym mające dużą frekwencję – pełnić będzie istotną rolę także w dyskursie zwolenników szczepień, który tym razem pozostawiamy poza polem obserwacji. Tam, jak zakładamy, stanie się ono nośnikiem innych (pozytywnych) wartości, nabierze też odmiennych sensów społecznych wychodzących poza ogólnie przyjęte ujęcia słownikowe. Niezależnie od tego w obu tych przestrzeniach funkcjonować będzie natomiast na prawach swoistego sygnału indeksykalnego umożliwiającego identyfikację światopoglądową wspólnot używających w określony sposób wskazanego wyrazu (Steciąg 2012: 136–139).

Rozważania prezentowane w dalszej części artykułu mają nachylenie dyskursologiczne. Ponieważ jednak – jak zauważa np. Kamilla Biskupska (2014: 369; zob. też Kabus 2012) – stwierdzenie, co dokładnie kryje się za analizą dyskursu (*discourse analysis*), jest zwykle zadaniem trudnym, w tym miejscu wskażemy na bliskie nam zaplecze teoretyczne. Najbardziej przydatne w interpretacji zgromadzonego materiału źródłowego są założenia lingwistyki dyskursu oraz lingwistyki korpusowej. Waldemar Czachur (2020: 216) pisze:

lingwistyka dyskursu jako teoretyczno-językowy i analityczny program badawczy postrzega swój cel poznawczy przede wszystkim w analizie kształtujących się w dyskursie relacji między użyciem języka, zbiorowymi systemami przekonań i procesami selekcji wiedzy a kulturą, pytając przy tym, w jaki sposób językowe perspektywizacje tworzą podzielane przez społeczeństwo znaczenia, a przez to modelują określone obrazy rzeczywistości [wyróżnienie pochodzi od autorek].

Lingwistyka dyskursu czerpie z dobrodziejstw innych subdyscyplin i programów (w tym lingwistyki korpusowej), tworząc wraz z nimi „przestrzeń wspólnych inspiracji i przenikania poznawczego, metodologicznego i metodycznego” (Czachur 2020: 218, zob. też s. 217–219, 221, 241), pytania badawcze zaś formułuje się w jej ramach w zależności od przyjętej perspektywy dociekań, zgromadzonych danych empirycznych i wybranego sposobu ujawniania się dyskursu (choć jego urzeczywistnieniami są zasadniczo teksty) (Czachur 2020: 231, 238). Nie wdając się w szczegóły, dopowiedzmy jeszcze, że łączenie analiz dyskursu z metodami korpusowymi umożliwia m.in. wzięcie pod uwagę o wiele większej liczby tekstów (albo ich fragmentów), a w konsekwencji wykrycie stałych tendencji w obserwowanej próbie i/lub liczbowe potwierdzenie danych jakościowych (Pawlikowska 2012: 111–112, 123–124)³.

2 Tj. słowa, wokół którego ogniskuje się określony typ praktyki o specyficznych regułach i uwarunkowaniach (Nycz 2002: 41).

3 Por.: „dyskurs jest najczęściej tworem nieuchwytnym [...], dopiero badacze konstytuują go poprzez zestawienie konkretnego korpusu” (Bilut-Homplewicz 2016: 334). Zob. ponadto Witosz 2016 i cytowane tu konceptualizacje dyskursu autorstwa Normana Fairclougha (1995: 14) albo Dawida Howartha (2008: 24, 87).

Kluczowe etapy procedury badawczej zaplanowanej w duchu scharakteryzowanej powyżej skutecznej i sprawdzalnej analizy dyskursu (ilościowej i jakościowej)⁴ w naszym wypadku obejmują: (1) odniesienie się do przedmiotowego/realnego znaczenia rozpatrywanej jednostki, (2) rozpoznanie jej najbliższego otoczenia leksykalnego (kolokacje wyrazu *szczepionka*), jak również znaczeń asocjacyjnych, ekspresywnych (por. też definicje lub quasi-definicje perswazyjne i porównania), tekstowych ekwiwalentów, wreszcie (3) prześledzenie osadzenia tekstowego i dyskursywnego tudzież kontekstów wykorzystywanych w budowaniu dominujących profili *szczepionki* (por.: Steciąg 2012; Kudra 2014). W tym zakresie uwzględniamy zatem postulat zgłoszony przez Bożenę Witosz (2009: 75) i „wychodząc od «wewnątrz» tekstu/wypowiedzi (a więc od konkretnych sposobów przejawiania się dyskursu)”, podążamy „w kierunku tego, co na «zewnątrz»” – by ostatecznie scalić oba wymiary.

3. Charakterystyka materiału źródłowego

Wypowiedzi sceptyków szczepień przeciwko COVID-19 są blokowane w mediach tradycyjnych, mocno ograniczana jest też obecność tego rodzaju opinii w przestrzeni publicznej. Antyszczepionkowcy wycofują się wówczas

do wzmacniających przekaz nisz: profili na Facebooku czy grup dyskusyjnych dostarczających argumenty za brakiem bezpieczeństwa szczepień oraz informujących o przypadkach niepożądanym odczynów poszczepiennych (Strupiechowska 2018: 179).

Warto także nadmienić, że w ramach społeczności internetowych dochodzi często do tworzenia się baniek filtrujących (*filter bubble*) (Pariser 2011), co jest spowodowane czynnikami natury technologicznej (m.in. działaniem algorytmów). Izolacja utrudnia dotarcie do przedstawicieli danej grupy z merytoryczną krytyką (Ma, Stahl 2017). Z podanych przyczyn materiałem źródłowym do lingwistycznych badań nad modelowaniem znaczenia *szczepionki* w dyskursie antyszczepionkowym uczyniliśmy indywidualne wypowiedzi przedstawicieli tego dyskursu zamieszczone na portalach Facebook oraz Twitter w okresie od grudnia 2020⁵ do maja 2021 roku. Są to komentarze pod postami, jakie się pojawiły na oficjalnym facebookowym profilu Ministerstwa Zdrowia (MZ) oraz największej organizacji antyszczepionkowej w Polsce – Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Wiedzy o Szczepieniach STOP NOP, ponadto komentarze na Twitterze, które zostały opatrzone hasztagiem #nieszczepimysie lub #stopnop albo stanowiły odpowiedź na tak oznakowane tweety (ilościowy rozkład materiału ilustruje tabela 1). Na podstawie przyjętego kryterium czasowego i tematycznego spośród zamieszczonych komentarzy wyekscerpowano 2162 wypowiedzi ujawniających (pośrednio bądź bezpośrednio) stosunek nadawcy do szczepionek przeciwko COVID-19. Komentarze zebrano w postaci bazy danych, która została przetworzona w przeszukiwalny korpus z wykorzystaniem narzędzia do analizy

4 Wymienione etapy odnoszą się do właściwej analizy i interpretacji pozyskanych danych. Zob. Czachur 2020: 239.

5 W grudniu 2020 roku Komisja Europejska dopuściła do obrotu pierwszą szczepionkę (Comirnaty firmy Pfizer i BioNTech) przeciw COVID-19 w całej Unii Europejskiej.

językowej dużych zbiorów tekstów – Korpusomatu (Kieraś i in. 2018). Korpus ten składa się z 34 915 segmentów.

Tabela 1. Źródła komentarzy internetowych

ŹRÓDŁO	LICZBA KOMENTARZY	LICZBA SEGMENTÓW
Facebook MZ	454	6341
Facebook STOP NOP	687	10 513
Twitter #stopnop	539	8697
Twitter #nieszczepimysie	482	9364

Źródło: opracowanie własne.

4. Problemy badawcze, czyli od *zakichanej szczepionki* do *śmiercionki* i *trupionki*

Rozważania dotyczące sposobów konceptualizacji *szczepionki* oraz funkcjonowania tego słowa w wypowiedziach osób negujących szczepienia przeciw wirusowi SARS-CoV-2 rozpoczniemy od przywołania koniecznych uzgodnień definicyjnych. W świetle źródeł leksykograficznych *szczepionka* to:

1. ‘preparat o specjalnie ustalonym składzie, wprowadzany do organizmu w celu jego uodpornienia na określoną chorobę’;
2. *pot.* ‘miejsce wkłucia igły lub blizna na ciele po wykonanym szczepieniu’ (WSJP PAN; zob. także MEM: 1192–1195).

Wypada przyjąć, że wejście w porządek analizowanego dyskursu wymaga odrzucenia centralnego znaczenia zajmującego nas leksemu, uznanego za nietrafne, nieużyteczne (por. znaczenie z punktu 1. i w szczególności zwerbalizowany tu cel aplikowania szczepionki). W to miejsce wprowadza się natomiast (na zasadzie kontrastu) liczne inne sensy (obligatoryjnie pejoratywne – o czym niżej) zyskujące akceptację wspólnoty. Innymi słowy: aby stać się podmiotem dyskursu, trzeba podporządkować się jego regułom. Mechanizmy dyskursów mają charakter kontrolny, bo decydują nie tylko o tym, kto może o czymś mówić, lecz także o tym, co może zostać powiedziane (lub pomyślane), a co pominięte (Foucault 2002: 8; Witosz 2016: 27–28).

Ową monofoniczność wypowiedzi przeciwników szczepień da się również odczytać z kolejnego gestu – z konsekwentnego rozszerzania prototypowej nazwy desygnatu⁶ o różne kolokanty bądź epitety uwypuklające określone cechy szczepionek i/lub będące manifestacją (niekoniecznie eksplicytną) postaw wobec nich zajmowanych oraz stosunku emocjonalnego.

6 Abstrahujemy tymczasem od połączeń leksemów typu *szczepienie* czy innych określeń pojawiających się w miejsce *szczepionki*.

Wyekscerpowane z materiału źródłowego połączenia można uporządkować w kilka grup/ zbiorów; o ich repartycji zdecydowały postać i funkcja kolokantów, a także kontekst wypowiedzi. Jeśli dana kolokacja⁷ pozornie kumulowała kilka funkcji naraz, jej rzeczywisty sens i zakres użycia ustalano, opierając się na tekstach. Efekty opisywanych zabiegów językowych obrazuje tabela 2.

Tabela 2. Połączenia wyrazowe ze słowem *szczepionka* w dyskursie antyszczepionkowym związanym z COVID-19

FRAZY NOMINALNE	
POSTAWA WOBEC DE-SYGNATU A/I FUNKCJE KOLOKANTÓW ⁸	PRZYKŁADY
Sygnalizowanie niskiej wartości i/lub szkodliwości szczepionek (<i>n</i> = 73)	<i>szczepionka wątpliwej jakości, szczepionki robione na kolanie, szczepionka zrobiona naprędce, niesprawdzone szczepionki, szkodliwe szczepionki, szczepionki dopuszczone warunkowo do użycia, chore szczepionki, zatrute szczepionki, lipna szczepionka, szczepionka o nieznanym składzie, szczepionki niewiadomego pochodzenia, podejrzane szczepionki, trefne szczepionki, mordercza szczepionka, szczepionka śmierci, szczepionka śmiercionośna, śmiercionośne szczepionki, szczepionka pfizer-kostucha, szczepionki [...] bez testów/bez atestów/bez żadnych badań, niedokładnie przebadane szczepionki, powikłania od szczepionki/po szczepionce, śmiertelność szczepionki, ofiara „szczepionki”</i>
Ironia, aluzja (<i>n</i> = 69)	<i>„cudowne szczepionki”, zbawienna szczepionka, zajebicie zbawienne szczepionki, magiczna szczepionka/magiczne szczepionki, cud-szczepionka, niewiarygodna szczepionka, szczepionka „ratująca nas” przed straszną pandemią, bezpieczna szczepionka, bardzo bezpieczne szczepionki, tzw. szczepionka, szczepionka Shroedingera (sic!), upragnione szczepionki, fajna szczepionka, combo-szczepionka, wierzący w szczepionki</i>
Akcentowanie różnych doświadczeń społecznych i indywidualnych, w tym: wskazywanie na podmioty czy przedmioty związane lub posądzane o związek z obiektem itd. (<i>n</i> = 59)	<i>przymusowa szczepionka/przymusowe szczepionki, obowiązkowa szczepionka, szczepionka/szczepionki od Billa Gatesa, szczepionki Gatesa, szczepionka psychopaty Gatesa, szczepionki Szumowińskiego, szczepionka ratująca czyjś kieszeń, szczepionki przynoszące zyski, szczepionki z czipami, niewolnik szczepionek, inwestycja w szczepionki, chip w szczepionce, szczepionki rzekomo na Covid-19</i>

7 Zob. rozumienie kolokacji w ujęciu Renaty Przybylskiej (2007). Za autorką przyjmujemy również, że: „W opisie kolokacji można wyróżnić połączenia typu I, w których wyraz podstawa stanowi nadrzędnik, a kolokant – podrzędnik danej konstrukcji składniowej [...]; oraz układy typu II, w których to kolokant jest nadrzędnikiem, natomiast wyraz podstawa jest podrzędnikiem” (Przybylska 2007: 70).

8 Pisownię i interpunkcję wszystkich cytatów zachowujemy w tekście w wersji oryginalnej (pod warunkiem, że brak korekty nie wpływa na nieczytelność jakiegoś przywołania). Kolokacje sprowadzamy do postaci wyjściowej.

Niechęć, lekceważenie i pogarda (bez ujawniania postawy wartościowania) (n = 42)	<i>gówniane szczepionki, gówno szczepionka, zakichane szczepionki, zarsane szczepionki, śmieszne szczepionki, szczepionka dla psów, syfiaste szczepionki</i>
Neutralne (n = 27)	<i>nowa szczepionka, zwykła szczepionka, różne szczepionki, szczepionki dla wszystkich, jakakolwiek szczepionka, żadna szczepionka, kolejne szczepionki, stara szczepionka, szczepionka na cowida, covidowa szczepionka, skuteczność szczepionki, reakcja na szczepionkę, dawka szczepionki</i>
FRAZY WERBALNE	
POSTAWA WOBEC DESYGNATU A/I FUNKCJE KOLOKANTÓW	PRZYKŁADY
Sygnalizowanie niskiej wartości i/lub szkodliwości szczepionek (n = 64)	<i>zabijać szczepionkami, szczepionka zabija, szczepionka wybije [ludzi], mordować szczepionkami, wykańczać szczepionkami, truć szczepionkami, umierać po szczepionkach, paść od szczepionki, szczepionki powodują [choroby], szczepionki są szkodliwe, szczepionki nie zostały przebadane</i>
Ironia, aluzja (n = 57)	<i>kłęknać po szczepionkę, potulnie przyjmować szczepionkę, „wyleczyć” szczepionkami, szczepionki zbawią [nas, świat]</i>
Akcentowanie różnych doświadczeń społecznych i indywidualnych (n = 47)	<i>zmusić do szczepionki, stręczyć szczepionki, wycofywać szczepionki, ostrzegać przed szczepionką</i>
Niechęć, lekceważenie i pogarda (n = 44)	<i>pierdolić szczepionki, olewać szczepionki, mieć w dupie szczepionki, zapieprzyć [coś] szczepionką, rozpieprzyć szczepionką [układ immunologiczny]</i>
Neutralne (n = 29)	<i>zapodać szczepionkę, przyjąć szczepionkę, zaszczepić szczepionką, wyprodukować szczepionkę</i>

Źródło: opracowanie własne.

W ostatnim czasie zwiększyła się różnorodność kolokacji wielu jednostek przynależących do pandemicznego języka (Gębka-Wolak 2020: 169–170). Przybliżone otoczenie leksykalne leksemu *szczepionka* sprawia, że rozrasta się sfera jego konotacji. Na płaszczyźnie pragmatycznej neutralne aksjologicznie słowo wkracza zatem w konkretne „obszary aksjologii życia społecznego” (Kokoszkievicz 2015: 131); co więcej, staje się określeniem pejoratywnym, katalizatorem praktyk dyskursywnych będących wyrazem buntu i oporu (wobec rządzących, nakłaniających do szczepień, zaszczepionych itd.). Niektóre połączenia świadczą

dotatkowo o wykorzystaniu retoryki strachu czy metaforyki wojennej (*śmiercionośne szczepionki, szczepionka zabija, ofiara „szczepionki”* itp.), po którą się sięga, mówiąc o samym wirusie (np.: Hodalska 2018; Brzeźniak 2020).

Ważnymi narzędziami służącymi do sterowania procesem rozumienia zajmującego nas pojęcia (i jednocześnie do walki o władzę symboliczną) wydają się także definicje retoryczne/perswazyjne. Konstrukty te niejako wypełniają lukę powstałą na skutek negacji ogólnodostępnych propozycji słownikowych. Zdaniem Barbary Sobczak (2014: 44):

Definicje retoryczne przypominają definicje tylko formalnie. Z logicznego punktu widzenia są błędne – nie ujawniają treści i zakresu jednostki, nie odwołują się do zestawu cech koniecznych i wystarczających. Eksponują jeden lub co najwyżej kilka [jej – dopisek autorek] aspektów [...].

W grę wchodzi więc uwydatnienie pewnych cech, a pomniejszenie, a nawet ukrycie innych, co łączy się z zsubiektywizowanym sposobem ujmowania świata przez realizującego swe zamierzenia komunikacyjne (i przyjmującego pewną wersję rzeczywistości) nadawcę, z wartościowaniem, ocenami emocjonalnymi oraz impresywnością przekazu (Sobczak 2014; zob. też Kublikowski 2012).

Ogląd zgromadzonego materiału egzemplifikacyjnego pozwala stwierdzić, że dominuje model właściwy definicjom równościowym ($n = 117$) (por. Żmigrodzki 2003: 82). Na pozycji definiendum najczęściej występuje wyraz *szczepionka* – głównie w formie liczby mnogiej, czyli *szczepionki* (bez dodatkowych rozszerzeń), co może sugerować na przykład, że treści przedstawione w definicjach retorycznych odnoszą się do różnych odmian preparatu. Łącznikiem wyrażającym równość zakresów członu definiowanego i definiującego (i stanowiącym ważny element obserwowanego tu mechanizmu generalizacji) jest z kolei przeważnie *to*. Porównajmy przykłady:

teraźniejsze szczepionki to trucizny; szczepionki to eksperyment medyczny na skalę świata/eksperyment i skok na kasę/broń biologiczna/depopulacja/sposób na depopulację/nazizm/zło wymyślone, żeby nas kontrolować/truć/mutować; „szczepionki” to w istocie tsunami powikłań, chorób i coraz to większej ilości zgonów; szczepionka na COVID-19 to absurd/syntetyczny patogen; śmiercionka to ściema.

Uwagę zwracają też konstrukcje skrócone i/lub zasadzające się na przeciwieństwie ($n = 52$), np.:

wielu nawet nie wie, że to eksperymentalna terapia genowa; toż to zrobiony na szybko syf; gówno, a nie szczepionki; chujnia, a nie szczepionki; to nie jest szczepionka, to fabryka patogenów; to tylko sól fizjologiczna, a nie śmiercionka; to nie szczepionki, tylko preparat.

Porównajmy jeszcze takie definicje nie wprost (z przytoczeniem):

mówią że te szczepionki to dar od Boga, ale nie wiedzą, jak szybko będą mogli mu osobiście za to podziękować; myślą, że ta szczepionka to nadzieja, a to wielki błąd.

Jak łatwo dostrzec, określenia pojawiające się w definiensach odsyłają do zjawisk lub obiektów powszechnie uznawanych za negatywne, budzących kontrowersje; implikują także zagrożenia czyhające na poddających się szczepieniom (*trucizna, choroba, kontrola* itp.). Duży ładunek emocjonalny osiąga się przez zastosowanie kolokwializmów, wulgaryzmów (np.: *syf, gównno, chujnia, ściema*), obrazowej metafory czy hiperboli (*tsunami powikłań, broń biologiczna, depopulacja, nazizm* itd.).

Pośrednie definiowanie łączy się czasem z zastosowaniem porównań (Sobczak 2014: 51), w tych zaś następuje zbliżenie, a nie zrównanie zestawianych pojęć czy przedmiotów (Kurkowska, Skorupka 2001: 202). Porównania ($n = 28$) – choć nie stanowią w obrębie korpusu grupy szczególnie licznej – odbijają podobny punkt widzenia na kwestię szczepień, ich autorzy nawiązują m.in. do retoryki żartu, drwiny i ironii; por. kilka wyrazistych egzemplifikacji:

szczepionki są porównywalnie skuteczne jak nacieranie kleszcza margaryną; te wasze szczepionki skuteczność to mają tak jak wy w odbieraniu ludziom zdrowia.

Przywołajmy jeszcze połączenie definicji z porównaniem:

to jest po prostu bomba z opóźnionym zapłonem podobnie jak trutka na szczury.

W tak formułowanych definicjach i porównaniach zdają się aktualizować też inne, typowe dla ruchu antyszczepionkowego, zabiegi argumentacyjne; obok przytłoczenia odbiorcy wieloma sądami uchwytne jest „przerzucanie ciężaru dowodu na oponenta («udowodnij, że jest inaczej») czy oczekiwanie [...] przeprowadzenia badań obalających postawione hipotezy” (Strupiechowska 2018: 177). I kolejna prawidłowość:

Im bardziej temat debaty publicznej wymaga od uczestników dyskursu specjalistycznej wiedzy, tym więcej pojawia się uproszczeń i błędnych przekonań, [...] opartych na lęku przed „nieznanym” czy „trudnym do zrozumienia” (Strupiechowska 2018: 176).

Wśród wyekscerpowanych z zebranego materiału przykładów określeń, za pomocą których przedstawiciele ruchu antyszczepionkowego starają się kształtować obraz *szczepionki* w społecznej świadomości, znalazły się także słowotwórcze formy ekspresji w postaci innowacji leksykalnych. Zwróciły one naszą uwagę nie tylko jako przejaw kreatywności językowej, ale również dlatego, że występują one frekwencyjnie bardzo często, nierzadko stanowiąc w komunikacji słowa kluczowe. W grupie leksykalnych ekwiwalentów *szczepionki* przeciwko COVID-19, jakimi posługują się przeciwnicy szczepień, centralne miejsce zajmują innowacje, których celem jest zarówno zaspokojenie potrzeby „wyrażenia stosunku emocjonalnego mówiących (piszących) do tego, o czym mówią (piszą)” (Markowski 2007: 42), jak i – a może nawet przede wszystkim – wywołanie negatywnych konotacji u odbiorcy.

Odzwierciedleniem tych intencji komunikacyjnych są formacje analogiczne typu: *śmiercionka* ($n = 139$), *trupionka* ($n = 92$), *syfionka* ($n = 64$)⁹; ich celem jest ukazanie *szczepionek*

⁹ W zebranych materiale pojawiły się także inne formacje tego typu, jednak o mniejszym nacechowaniu emocjonalnym, m.in. *covidionka* ($n = 37$), co potwierdza tendencję do automatyzacji realizowanych wspólnie technik derywacyjnych (Jadacka 2006: 105).

jako substancji zagrażających życiu i zdrowiu. Częstym ekwiwalentem *szczepionek* jest także wyraz potoczny *szpryca* ($n = 67$), który występuje głównie w kontekstach mających wywołać skojarzenia z dyskursem osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Wyzyskując potencjał słowotwórczy polszczyzny, przedstawiciele ruchu antyszczepionkowego próbują ponadto zdeprecjonować ideę szczepień przez stosowanie ekwiwalentów odwołujących się do słownictwa gwarowego – jak w wypadku określenia *szczepicha* ($n = 43$), do którego utworzenia wykorzystany został sufix *-icha/-ycha* – czy też potocznego, tworząc neosemantyzmy, takie jak np. *szczypawka* ($n = 98$), oraz ich deminutiva, np. *szczypaweczka* ($n = 39$). W grupie neosemantyzmów znalazły się również inne nominacje oparte na negatywnych skojarzeniach, nierzadko o wulgarnym i pogardliwym wydźwięku ($n = 313$): [genetyczna] *berbelucha*, *trucizna*, *toksyna*, *syf*, *shit*, *świństwo*, *gówno* (por. ponadto *eliksir* o nieco innym nacechowaniu). Z kolei przez użycie prefiksu *pseudo-*, definiowanego słownikowo jako ‘nieprawdziwy, rzekomy, udający coś lub kogoś, zaledwie podobny do tego, na co wskazuje podstawa’ (WSPP PWN), podaje się w wątpliwość skuteczność szczepień ochronnych: por.: *pseudoszczepionka* ($n = 59$), *pseudopreperat* ($n = 47$). W zebranym materiale odnaleźć można wreszcie przykłady innowacji słowotwórczych, których podstawę stanowią chrematonimy. W wyniku przekształcenia nazw firm i koncernów zajmujących się produkcją szczepionek przeciwko COVID-19 powstały deprecjonujące określenia: *AstraZenka*¹⁰ (zamiast AstraZeneca), *Morderna* (zamiast Moderna) oraz *Lucifer* (zamiast Pfizer).

5. Konteksty wykorzystywane w budowaniu dominującego profilu szczepionki

Podstawowym profilem znaczeniowym zajmującego nas desygnatu, który wyłania się z poczynionych wcześniej obserwacji, jest profil szczepionki jako zagrożenia. Jak uświadamiają wcześniejsze przykłady, można go odnieść nie tylko do sfery zdrowia oraz życia, czyli podstawowych wartości witalnych (mamy tu do czynienia z kwestionowaniem funkcji szczepień i przypisywaniem im niekorzystnych konsekwencji, odwrotnych do tych zamierzonych), lecz także rozciągnąć na obszar związany z wolnością, równością czy prawami obywatelskimi, co łączy się poniekąd z przeświadczeniem o fikcyjności pandemii. Nie ulega zatem kwestii gra znaczeniami, w tym negowanie realnego znaczenia leksemu *szczepionka* (de semantyzacja) czy semantyzacja dyskursowa (obudowywanie go nowymi sensami, niezwiązanymi bezpośrednio ze znaczeniem leksykalnym, a z subiektywną konceptualizacją). Pogłębiając te spostrzeżenia, spróbujmy teraz dookreślić (w odniesieniu do zgromadzonych źródeł) konteksty, strategie i najczęstsze wątki dyskursu¹¹ wykorzystywane przez polską wspólnotę antyszczepionkową podczas generowania konkretnych i mocno zakorzenionych w rodzimych realiach wypowiedzi.

10 To określenie *szczepionki* odwołuje się do kontekstów pochodzących z kultury popularnej – *Astra* to nazwa własna samochodu marki Opel Astra, z kolei pod określeniem *Zenek* kryje się konkretna postać znana ze świata muzyki disco polo – wokalista Zenek Martyniuk.

11 Kategorię tę zapożyczamy z KAD Siegfrieda Jägera. Wątek dyskursu „jest jednolity tematycznie i składa się z fragmentów dyskursu, czyli tekstów, w których podejmowany jest określony temat” (za: Pędzisz 2018: 182).

Tabela 3. Dyskursowe powiązania w obrębie profilu szczepionki jako zagrożenia

WĄTKI DYSKURSU ANTYSCZEPIONKOWEGO ZWIĄZANEGO Z COVID-19	DOMINUJĄCE STRATEGIE DYSKURSYWNE	PREFEROWANE WARTOŚCI	PRZYKŁADY AKTUALIZACJI TEKSTOWYCH
Wątek medyczny	<ul style="list-style-type: none"> – omawianie problemów specjalistycznych, specjalistyczne słownictwo; – przywoływanie autorytetów naukowych (przy akceptacji „negacjonizmu nauki”) lub ich relatywizowanie; – wskazywanie pojedynczych przypadków z góry potwierdzających określone stanowisko (por. Strupiechowska 2018: 176, 178) 	zdrowie	<p>„17-letni chłopiec doznał ataku serca wkrótce po otrzymaniu dawki przypominającej szczepionką Pfizer. Lekarze NAGŁAŚNIAJĄ przypadek jako reakcję poszczepienną. WINA – BIAŁKO S”.</p> <p>„[S]yntetyczna mikstura GMO wywołuje silną odpowiedź immunologiczną na SARS-CoV-2, a zarazem blokuje tworzenie się w naturalnym procesie przeciwciał na kolejne mutacje. W takiej sytuacji człowiek skazany jest na śmierć przez powolne pożeranie go przez choroby”.</p>
Wątek dotyczący wykluczenia i segregacji	<ul style="list-style-type: none"> – hiperbolizacja (<i>segregacja sanitarna/ szczepionkowa, apartheid, dyskryminacja, ograniczenie swobód obywatelskich</i>); – etykietowanie i dyskredytacja (<i>trędowaci, zasyfionkowani, dziabnięci</i>) 	równość, wolność	<p>„Jak nie jesteś dziabnięty [szczepionką], to o studiach medycznych możesz pomarzyć”.</p> <p>„#nieszczepimysie Stop segregacji i dyskryminacji!”</p> <p>„[Z]ostaniecie wykluczeni jak trędowaci, roznosicie syfa, białko kolczaste, zarażacie i powodujecie choroby u innych”.</p>
Wątki polityczne	<ul style="list-style-type: none"> – odwołania do haseł wykorzystywanych w dyskursie politycznym i/lub publicznym oraz pamięci społecznej, por.: <i>500+</i>, <i>Narodowy Program Szczepień</i>, <i>Polski Ład</i> itp.; 	wolność, niezależność	<p>„Śmiercionka Narodowa + Śmiercionka to jeden z elementów programu «Emeryt na zimno +»”.</p>

	– hiperbolizacja, ironia, sarkazm		„NarodowyProgram- Eksterminacji. #SamSieSzczep New York [...] – kolejny przy- pał z śmiercionką Pfaizera (sic!)”
Wątki spiskologiczne	– wykorzystywanie figur takich jak: <i>Bill Gates, masoneria, mafia, 5G</i> ; – hiperbolizacja (kluczowe motywy: <i>depopulacja, sterylizacja sanitarna, eutanazja, inwigilacja, broń biologiczna</i>); – deprecjonujące porównania (<i>WHO – oszuści, ludobójcy, mordercy, zbrodnicze WHO</i>)	prawda	„Bill #Gates mówi często o depopulacji, że ludzi jest za dużo, finansował #szczepienia w Afryce, gdzie po szczepieniach kobiety były bezpłodne. W czasie tzw. #pandemia #Coronavirus zaangażował się w badania nad szczepionką, nie zastanawia was dlaczego?” „Wszystko zmierza do wrypania nam szczepionek i sterowania nami jak zabawkami!! Wy już macie zaplanowane kolejne fale, kolejne szczepionki, wiadać gołym okiem ten zaplanowany proceder WHO, a cel to depopulacja i sterylizacja, żeby nie rodziły się dzieci – czyż nie tak?”
Wątki historyczne	– narracja nawiązująca do II wojny światowej (<i>Goebbels, Hitler, Mengele, okupant, Auschwitz, getto, nazizm, faszyzm, SS, zagłada, Holokaust/holokaust, Szczepienie czyni wolnym – Arbeit macht frei</i>); – narracja nawiązująca do czasów PRL-u (<i>kolejki do szczepień jak za komuny, stan wojenny</i>); – słowa kluczowe dyskursu na temat stosunków polsko-radzieckich (<i>bolszewizm, Katyń, NKWD</i>);	wolność, normalność	„Nie damy się segregować tak jak podczas wojny na naród lepszy czy gorszy. Jeszcze trochę a będą nam kazali nosić tak jak Żydom opaski na rękę, że my jesteśmy niezaszczepieni, albo co gorsze będziemy zamykani w gettach żeby nie być zagrożeniem dla zaszczepionych!! Im chodzi nie o dobro ludzi, tylko o pieniądze, a nam, rodzicom, chodzi o dobro naszych dzieci i tego dobra bronić będziemy” „Bo to są teraz eksperymenty medyczne na całym świecie, dokładnie takie same, jak stosowali naziści. Nazizm ma się dalej bardzo dobrze. Ślepy i głupi tylko tego nie widzi”.

	<p>– porównania i aluzje (<i>opaska na rękę dla niezaszczepionych</i> – por. oznaczenia dla ludności żydowskiej podczas II wojny światowej, <i>jak Żydzi za okupacji hitlerowskiej, tatuaż jak w obozie zagłady</i>)</p>		<p>„«[Z]aszczepi!» śmiercionką bez gwarancji już ponad 7 mln ludzi, stan wojenny trwa ponad rok i co? Jest coraz gorzej, Polacy umierają jak muchy”.</p> <p>„Tego wybaczyć nie można. To jest bolszewia w czystej postaci. Wszyscy, którzy popierają paszporty zdrowotne, wytoczyli ludziom wolnym wojnę”.</p>
Wątek parentingowy	<p>– figury <i>dziecka, rodziców, rodziny, matki</i>;</p> <p>– hiperbolizacja (<i>tragiczne skutki szczepionki, tragiczne konsekwencje, utrata życia, bezpłodność, eksperymenty na dzieciach</i>);</p> <p>– kontrowersyjne porównania (<i>eksterminacja, nazizm</i>);</p> <p>– antagonizacja („my” – „oni”);</p> <p>– odbieranie przeciwnikowi prawa do wypowiedzenia się na istotne tematy (Nowakowska 2018: 180)</p>	zdrowie i życie (dziecka)	<p>„A szczepienie dzieci to co to jest, dzieci z domów dziecka szczepione przymusowo. Eksperymenty na dzieciach od 6 miesiąca życia w Polsce to co to jest. Nazizm się przypomina”.</p> <p>„A najlepiej to dzieci szczepić już w łonie matki, żeby później nie było problemu ze sprzeciwem. O nic nie pytać i ładować szprycę między oczy”.</p>
Wątki religijne/apokaliptyczne	<p>– porównania (<i>czasy ostateczne, apokalipsa, zagłada ludzkości, bicz boży</i>);</p> <p>– deprecjonowanie oponentów (<i>sataniści, wyznawcy Diabła, wyznawcy szatana i szczepionki, pakt z diabłem</i>)</p>	prawda, dobro	<p>„Szczepcie się ludzie, ale Duchem Świętym, prawdziwy ratunek jest tylko w Jezusie Chrystusie. Nie pozwólcie się zwodzić tym satanistom [...]”.</p> <p>„Podpisali Pakt z Diabłem w formie szczepionki. Serdecznie współczuję”.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Oczywiście przygotowując zestawienie przedstawiające dostrzeżone w granicach postulowanego profilu nawiązania, należy, po pierwsze, założyć cyrkulację określonych wiązek dyskursu bądź zaksjologizowanych figur, a nawet powstawanie ich nierozzerwalnych splotów w ramach danej aktualizacji (por. przykłady cytowane jako pierwsze w polach: wątki historyczne i wątek

parentingowy). Po drugie, nie bez znaczenia pozostaje fakt, że każdy dyskurs, odznaczający się złożonością i heterogenicznością kategoriałną, „jest miejscem ścierania się – łączenia, przetwarzania, upraszczania [...] innych dyskursów” (Witosz 2016: 30).

Na koniec weźmy jeszcze pod uwagę konteksty zaskakujące – a tak traktować można przede wszystkim odniesienia do czasów wojny i komunizmu. Okazuje się, że ów kontrowersyjny motyw (o potencjale silnie perswazyjnym) obecny był w dyskursie przeciwników szczepień już wcześniej; chcą oni „w ten sposób pokazać [...] analogię między zbrodniami wojennymi a przymusowymi szczepieniami, które zgodnie z ich poglądami mają prowadzić do zagłady ludzkości” (Pilińska 2019: 88). Skala porównań oraz metaforyki dotyczącej czasów wojny (ze względu na powszechność szczepień) jest dziś jednak o wiele większa; podobnie rzecz się ma z wątkiem segregacji sanitarnej, który zaczerpnięty został z dyskursów wykluczenia i dyskursów wykluczonych. Nie dziwią z kolei wątki medyczne, ich obecność uzasadnia niewątpliwie przedmiot wypowiedzi. Również „narracje spiskowe są zjawiskiem w pewnym sensie typowym dla zagrożenia, jakim jest epidemia [wyróżnienie pochodzi od auterek]” (Wróblewski 2020: 28), choć uprzednio nie były one przez przedstawicieli analizowanego przez nas dyskursu wyzykiwane (zob. np. Pilińska 2019).

6. Zakończenie i wnioski

Przeprowadzone analizy potwierdzają, że leksem *szczepionka* – jako słowo klucz dyskursu antyszczepionkowego związanego z COVID-19 – w poddanej oglądowi przestrzeni nowych mediów i portali społecznościowych przestaje być nominacją neutralną, o realnym znaczeniu, obrasta natomiast określonymi subiektywnymi interpretacjami i nabiera konotacji o wydźwięku zdecydowanie negatywnym (zob. Kudra 2014: 40). Dyskursywna treść wyrazu wydaje się zatem podporządkowana ocenie desygnatu (por. Zdunkiewicz-Jedynak 2017: 446). W tym sensie w odniesieniu do *szczepionki* można mówić o desemantyzacji i/lub semantyzacji ideologicznej (zob. Steciąg 2012: 146; Kudra 2014: 36). Wynegocjowane w ramach wspólnoty dyskursywnej znaczenia (generowane z użyciem różnorodnych kontekstów, ale składające się na jeden profil desygnatu) są powielane przez jej członków i kreują stroniczą wizję świata, zgodną z podzielanym poglądem oraz ideologią – nie toczą się tu zatem większe walki semantyczne czy walki wartości (Czachur 2020: 125, 167–169; Duda, Ficek 2021). Warto jednak zauważyć zmianę dokonującą się w obszarze utrwalonym przez wypracowany przez nas korpus, co ma związek z radykalizacją sądów i pojawianiem się zachowań agresywnych, a także z nasilającą się pejoratywizacją określeń (wraz z wdrażaniem szczepień, ich coraz bardziej zdecydowanym propagowaniem itd.).

Bibliografia

- Bilut-Homplewicz Z. 2016: *Intertekstualność i dyskursywność w germanistycznej lingwistyce dyskursu*, [w:] B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek (red.), *Dyskurs i jego odmiany*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 329–338.
- Biskupska K. 2014: *Analiza dyskursu i krytyczna analiza dyskursu*, [w:] M.S. Szczepański, A. Śliz (red.), *Współczesne teorie społeczne. W kręgu ujęć paradygmatycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 369–388.

- Brewer N.T., Chapman G.B., Rothman A.J., Leask J., Kempe A. 2017: *Increasing vaccination. Putting psychological science into action*, „Psychological Science for the Public Interest”, vol. 18(3), s. 149–207.
- Brzeźniak F. 2020: *Epidemia strachu i wojenna mobilizacja. Pierwsze miesiące pandemicznego dyskursu publicznego w Polsce*, „Dyskurs i Dialog”, nr 6, s. 79–97.
- Czachur W. 2020: *Lingwistyka dyskursu jako integrujący program badawczy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław.
- Duda B., Ficek E. 2021: *Precz z maseczkami!? Semantyzacja ideologiczna wybranych słów dyskursu okolopandemicznego związanego z COVID-19*, „Tekst i Dyskurs”, nr 15, s. 339–355.
- Duda S., Głogowska-Gruszka A., Buczkowska M. 2019: *Postawy i opinie rodziców dzieci w wieku do 6 lat zamieszkujących województwo śląskie na temat szczepień ochronnych w zależności od realizacji obowiązkowych szczepień*, „Problemy Higieny i Epidemiologii”, nr 100(2), s. 115–123.
- Fairclough N. 1995: *Critical discourse analysis*, Addison Wesley, Boston.
- Fairclough N., Wodak R. 2006: *Krytyczna analiza dyskursu*, przeł. A. Ostolski, [w:] A. Jasińska-Kania, L.M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (wybór i oprac.), *Współczesne teorie socjologiczne*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa, s. 1047–1056.
- Foucault M. 2002: *Archeologia wiedzy*, przeł. i oprac. A. Siemek, DeAgostini Altaya, Warszawa.
- Gębka-Wolak M. 2020: *Jak polszczyzna radzi sobie z koronawirusem? O środkach językowych wykorzystywanych do opisu rzeczywistości w czasie pandemii*, „Dyskurs i Dialog”, nr 6, s. 159–173.
- Gołąb J., Jakóbiak M., Lasek W., Stokłosa T. 2010: *Immunologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Hodalska M. 2018: *Nadciąga zagłada! Retoryka strachu w polskich mediach na przykładzie prasowych relacji z epidemii ptasiej i świńskiej grypy*, „Kultura – Media – Teologia”, nr 32(1), s. 25–40.
- Hoffmann M. 2016: *Antyszczepionkowie – antysystemowcy? Krytyczna działalność Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Wiedzy o Szczepieniach STOP NOP*, „Władza Sądzenia”, nr 10(1), s. 102–109.
- Howarth D. 2008: *Dyskurs*, przeł. A. Gąsior-Niemiec, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Jadacka H. 2006: *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kabas J. 2012: *Analiza dyskursu w naukach humanistycznych*, „Język w Komunikacji”, nr 2, s. 35–50.
- Kieraś W., Kobyliński Ł., Ogródniczuk M. 2018: *Korpusomat – a tool for creating searchable morphosyntactically tagged corpora*, „Computational Methods in Science and Technology”, vol. 24(1), s. 21–27.
- Klimiuk K., Czoska A., Biernacka K., Balwicki Ł. 2021: *Vaccine misinformation on social media – topic-based content and sentiment analysis of Polish vaccine-deniers’ comments on Facebook*, „Human Vaccines and Immunotherapeutics”, vol. 17(7), s. 2026–2035.
- Kokoszkievicz J. 2015: *Wpływ kontekstu na konotacje leksemów miasto i obywatel w przedwojennym białostockim tygodniku „Prozektor”*, [w:] U. Sokółska (red.), *Odkrywanie słowa – historia i współczesność*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 127–136.
- Kublikowski R. 2012: *Definicja perswazyjna – niemanipulacyjna czy manipulacyjna?*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria”, nr 83(3), s. 273–282.
- Kudra B. 2014: *Semantyzacja ideologiczna słowa w tzw. dyskursie smoleńskim*, [w:] K. Jachimowska, B. Kudra, E. Szkudlarek-Śmiechowicz (red.), *Słowo we współczesnych dyskursach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 35–42.
- Kurkowska H., Skorupka S. 2001: *Stylistyka polska. Zarys*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ma J., Stahl L. 2017: *A multimodal critical discourse analysis of anti-vaccination information on Facebook*, „Library and Information Science Research”, vol. 39(4), s. 303–310.
- Marchewka A.K., Majewska A., Młynarczyk G. 2015: *Działalność ruchu antyszczepionkowego, rola środków masowego komunikowania oraz wpływ poglądów religijnych na postawę wobec szczepień ochronnych*, „Postępy Mikrobiologii”, nr 54(2), s. 95–102.
- Markowski A. 2007: *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MEM: *Mała encyklopedia medycyny*, t. 2, red. T. Roźniatowski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.
- Milkman K.L., Beshears J., Choi J.J., Laibson D., Madrian B.C. 2011: *Using implementation intentions prompts to enhance influenza vaccination rates*, „Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America”, vol. 108(25), s. 10415–10420.
- Nowakowska M. 2018: *Strategie dyskursu i zabiegi perswazyjne w artykułach na temat szczepień na portalu Onet.pl*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica”, t. 52, s. 179–188.

- Nycz R. 2002: *Literatura nowoczesna. Cztery dyskursy (tezy)*, „Teksty Drugie”, nr 4, s. 35–46.
- Pariser E. 2011: *The filter bubble. What the Internet is hiding from you*, Penguin Press, New York.
- Pawlikowska A. 2012: *Zastosowanie metod językoznawstwa korpusowego i lingwistyki kwantytatywnej w analizie dyskursu*, „Oblicza Komunikacji”, t. 5, s. 111–125.
- Pędzisz J. 2018: *Wpływ kompetencji dyskursywnej na rozwój sprawności translatorskich w zakresie tłumaczenia symultanicznego*, „Applied Linguistics Papers”, vol. 25(1), s. 181–192.
- Pilińska A. 2019: „NOPOwcy”, „szczepionkowy”, „odrzzańscy”. *Słownictwo sporu o szczepienia w Polsce*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Linguistica”, t. 53, s. 79–90.
- Przybylska R. 2007: *Z problemów słownikowego opisu łączliwości rzeczownika*, [w:] P. Żmigrodzki, R. Przybylska (red.), *Nowe studia leksykograficzne*, t. 1, Lexis, Kraków, s. 69–78.
- Sobczak B. 2014: *O definicjach retorycznych (na przykładzie hasła gender)*, „Forum Artis Rhetoricae”, nr 4, s. 41–59.
- Steciąg M. 2012: *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Strupiechowska M. 2018: *Udział post-prawdy w wywoływaniu i podtrzymywaniu panik moralnych*, „Zoon Politikon”, nr 9(2), s. 164–185.
- Witosz B. 2009: *Dyskurs i stylistyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 2016: *Kategoria dyskursu w polonistycznej edukacji akademickiej*, [w:] W. Czachur, A. Kulczyńska, Ł. Kumięga (red.), *Jak analizować dyskurs? Perspektywy dydaktyczne*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków, s. 19–39.
- Wróblewski M. 2020: *Superroznosiciele wątpliwości. Sceptycyzm i teorie spiskowe w dobie koronawirusa*, „Dyskurs i Dialog”, nr 6, s. 23–40.
- WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki (<https://wsjp.pl>, dostęp: maj 2021).
- WSPP PWN: *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. 2017: *Słowa-klucze w dyskursie „dobrej zmiany”*, [w:] U. Sokólska (red.), *Socjolekt – idiolekt – idio-styl. Historia i współczesność*, Prymat, Białystok, s. 445–461.
- Żmigrodzki P. 2003: *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Summary

Szczepionka, śmiercionka, trupionka. Modelling of the meanings of words in the anti-vaccine discourse related to the SARS-CoV-2 pandemic

Keywords: COVID-19, vaccinations, discourse analysis, ideological semantization.

The article discusses methods of modelling the *szczepionka* ('vaccine') lexeme meanings in the anti-vaccine discourse which has become more and more pronounced in the communication space during the SARS-CoV-2 pandemic. Assumptions of the linguistics of discourse and corpus linguistics constitute the theoretical background of the analyses. The analysis of the collocations of the indicated units, its textual equivalents, associative meanings or occurrence contexts has showed that in the discourse examined it has ceased to be a neutral nomination, but has been overgrown with negative interpretations consistent with the view and ideology of the discursive community denying the legitimacy of vaccinations.